

СТ А Н О В И Щ Е

НА

ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

на тема:

**“РАЗШИРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УЧАСТИЕ
В ОСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА НА РОДЕНИТЕ ПРЕДИ 01.01.1960 Г.”**

(разработено по собствена инициатива)

В Плана за дейността на Икономическия и социален съвет (ИСС) за 2007 година е предвидено разработване на становище на тема

**“Разширяване на възможностите за участие
в осигурителната система на родените преди 01.01.1960 г.”**

Председателят на Съвета разпредели разработването на Становището на Комисията по бюджет, финанси, застраховане и осигуряване. За докладчик бе определен доц. Лалко Дулевски.

Комисията разработи и прие проект на становище.

На своята пленарна сесия от 06.07.2007 г. Икономическият и социален съвет одобри настоящото Становище.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Изхождайки от интересите на гражданското общество, ИСС нееднократно поставя въпроса за необходимостта от граждански и политически консенсус по основните проблеми на пенсионната реформа в България. В своето становище по проблемите на пенсионната реформа Съветът представи единната си позиция както по основните предизвикателства на тази реформа, така и във връзка с конкретните предложения за бъдещи решения. В редица други становища, свързани с демографските проблеми и предизвикателства, политиката по доходите и т.н., Съветът е изразил своята загриженост относно формиращите се последици от демографското развитие и политиката по доходите и тяхното отражение върху осигурените лица и доходите на възрастните хора.

При изразяването на своите позиции ИСС се ръководи единствено от общия граждански интерес и от общите европейски ценности и принципи, формиращи европейския социален модел.

В тази връзка Съветът отново настоява развитието на българския пенсионен модел да следва адекватно основните изисквания и принципи, представени от Европейската комисия и в редица основни документи на европейските институции:

- гарантиране на адекватен доход при пенсиониране и достъп до пенсии;
- дългосрочна финансова стабилност и устойчивост на публичните и частните пенсионни схеми, които да гарантират сигурността и доверието в публичната солидарна пенсионна система и в допълнителните индивидуални капиталови схеми;
- пенсионната система да стимулира удължаването на професионалния живот и активното остаряване на населението;
- прозрачност и достатъчна информираност на осигурените лица;
- развитие на пенсионната реформа на базата на възможно най-широк обществен консенсус;
- солидарност и справедливост между поколенията.

II. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ НА ИСС

Отчитайки тези основополагащи принципи на развитието на пенсионната реформа, още преди две години членовете на ИСС изразиха своето безпокойство от нарушаването на принципа на справедливостта и равнопоставеността между осигурените лица във връзка с въвеждането на универсалните пенсионни фондове в страната.

Съгласно разпоредбите на Кодекса за социално осигуряване (КСО) право на допълнително задължително пенсионно осигуряване (универсални пенсионни фондове) имат само лицата, родени след 01.01.1960 г. Същевременно всички работещи и получаващи доходи от труд лица имат законово задължение за пенсионно осигуряване, и то с една и съща ставка. На практика се оказва, че всички тези лица имат едно и също задължение, но различни законови права да използват всички възможности, които предоставя новата пенсионна система на България.

Основният, досега известен аргумент за въведеното ограничение е, че родените преди 31.12.1959 г. лица нямат достатъчно време до пенсиониране за натрупване на необходимите средства в универсален фонд и получаване на адекватна по размер втора пенсия от този фонд.

Изхождайки от принципа на справедливостта, извършените актюерски и финансови разчети, Съветът не приема подобни аргументи поради следните причини:

Първо. Адекватен размер на пенсиите съгласно новата пенсионна система в страната се формира от бъдещите пенсионни доходи от трите стълба и при подобен вид оценки е необходимо да се разглежда сумарният пенсионен доход, а не само разчетите за пенсионния доход от втори стълб. Съветът е абсолютно убеден, че участието на родените преди 01.01.1960 г. във втори стълб щеше да осигури по-висок сумарен пенсионен доход, отколкото възможността тези лица да участват само в първи и трети стълб, съгласно действащият КСО.

Второ. На практика **всички осигурени лица имат законово задължение да плащат еднакви по ставка осигурителни вноски и**

същевременно за част от тях са въведени законови ограничения за ползване на всички възможности, които осигурява новата пенсионна система на страната. Още повече, че основата на ограничението е въведена на базата на възрастов признак. Засегнати са точно онези поколения, които понесоха най-тежките последици от прехода в страната и които по принцип нямат шанса да ползват очакваните позитивни ефекти от пенсионната реформа предвид техния дългосрочен аспект. Безспорно е нарушена справедливостта между отделните поколения, и то особено за онези демографски контингенти, които са най-силно оцетени от реформите.

Трето. ИСС нееднократно е подчертавал, че основен фактор за успеха на пенсионната реформа в страната е степента на доверие и подкрепа от гражданското общество. За Съвета изключването на определена демографска група лица от възможността за ползване на всички предимства на българския пенсионен модел е предпоставка за формиране на чувство за несправедливост, което се отразява и върху равнището на тяхната подкрепа за тази изключително важна реформа.

Още повече, че става въпрос за основен контингент от населението и работната сила на страната, по-голямата част от който в началото на 2002 г. е в най-силните и продуктивни етапи на своя професионален живот.

Четвърто. Съветът не приема и тезата, че въведените възрастови ограничения за достъп до универсалните фондове са типични или характерни за тристълбовия модел на пенсионната система през преходния период. Практиката в други страни с въведени универсални фондове доказва, че законодателно не съществуват ограничения и са налице възможности за избор на осигурените лица от по-високите възрастови групи. По този начин законодателят дава шанс на всяко лице над определена възраст да направи своя избор относно оптималния вариант за използване на различните възможности на пенсионната система. За ИСС именно личният избор на осигуреното лице трябва да бъде основата на решението, а не решението за участие или неучастие в универсални фондове да се регламентира императивно в законодателна норма.

Съгласно персоналния регистър на НОИ през първото тримесечие на 2007 г. общият брой на родените преди 01.01.1960 г. наети лица е около 770 хил. души, а на самоосигуряващите се лица (без земеделските производители) - около 56 хил. души. За последните 5 – 6 години от контингента на осигурените лица, родени преди 01.01.1960 г., са отпаднали почти 300 хиляди души. Тези лица завинаги са загубили възможността да използват макар и в минимална степен новите предимства на пенсионната система. Затова, изхождайки от общия интерес на гражданското общество, ИСС настоява за предприемане на бързи и адекватни мерки от страна на българското правителство и Народното събрание с цел възстановяване на частична справедливост по отношение на работещите и осигурени лица, родени преди 01.01.1960 г.

III. ОСНОВНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ НА ИСС

Съветът приветства и подкрепя по-нататъшния широк диалог както и активността за търсене на решение от страна на народни представители, представители на правителството и граждански структури по отношение на възстановяването на справедливостта за част от осигурените лица.

Във връзка с този проблем, след провеждане на широк кръг консултации с експерти и заинтересовани институции и организации, ИСС разглежда различни варианти за възстановяване на частична справедливост, които са съобразени с реалните възможности и проблеми на пенсионната система и публичните финанси, и констатира следното:

Налице са безспорни загуби на средства за бъдещ пенсионен доход за родените преди 01.01.1960 г. осигурени лица от ограничението за неучастие в универсални фондове. Извършената оценка за тези загуби се основава на следните съображения и аргументи:

а/ отчитане на конкретните предимства за родените преди 01.01.1960 г. спрямо останалите осигурени лица в резултат на по-високия индивидуален коефициент през периода 2002 – 2007 г. ;

б/ отчитане на конкретните загуби на средства за бъдещ пенсионен доход за родените преди 01.01.1960 г. в резултат от невъзможността да използват частта от пенсионната вноска за универсален фонд в индивидуална капиталова схема;

в/ за ИСС оценките за пропуснатите ползи трябва да се извършват само на базата на прякото съпоставяне на двете алтернативи. Макар и за 5–6 години, изчисленията доказват, че при разпределение на потенциалните вноски за универсалните фондове в индивидуална капиталова схема натрупаните там средства до края на 2007 г. осигуряват по-висок пенсионен доход спрямо алтернативата същите да гарантират по-висок индивидуален коефициент от първи стълб и оттам – пенсионен доход от този стълб. Според оценките за периода 01.01.2002 – 31.12.2007 г. за всяко осигурено и родено преди 01.01.1960 г. лице ще е налице пропуснатата полза в размер на около 90 % от неговия месечен индивидуален осигурителен доход към декември 2007 г. При тези изчисления са отчетени конкретният размер на вноските за универсални фондове, минималното, средното и максималното равнище на осигурителния доход, постигнатата средна доходност от инвестирането на средствата в универсалните фондове и средната управленска и инвестиционна такса на пенсионноосигурителните дружества за периода 01.01.2002 – 31.12.2007 г. ,

Възможни са редица варианти за компенсиране на пропуснатите ползи и възстановяване на частична справедливост. При формирането на своето предложение ИСС се ръководи от:

- Необходимостта от поддържане и запазване на стабилността на фонда за задължително пенсионно осигуряване (I-ви стълб), което да гарантира постигането на достатъчна степен на солидарност при отчитане на индивидуалния принос на всяко осигурено лице.
- Постигането на частична справедливост между поколенията и особено между родените преди и след 01.01.1960 г.

В тази връзка, отчитайки ясно, че всяко решение оттук нататък може да възстанови само частично справедливостта за осигурените и родени

преди 01.01.1960 г. лица, както и изключителната обществена необходимост за предприемане на конкретни стъпки още от началото на 2008 г., ИСС предлага:

1. От 01.01.2008 г. до 31.12.2010 г. за родените преди 01.01.1960 г. в Закона за данъците върху доходите на физическите лица да се регламентира допълнително данъчно облекчение за лични вноски за допълнително доброволно пенсионно осигуряване и за премии/вноски по договори за застраховки "Живот" /застраховки за пенсия или рента/ в общ размер до 10 на сто от осигурителния доход на съответните лица.

Това допълнително данъчно облекчение да осигури възстановяване на частична справедливост за пропуснатите ползи от родените преди 01.01.1960 г. в резултат на невъзможността за участие във втори стълб (универсални фондове) през периода 01.01.2002 – 31.12.2007 г.

2. От 01.01.2008 г. за всички работещи осигурени лица, родени преди 01.01.1960 г. в Закона за данъците върху доходите на физическите лица да се регламентира второ допълнително данъчно облекчение за лични вноски за допълнително доброволно пенсионно осигуряване и за премии/вноски по договори за застраховки "Живот" /застраховки за пенсия или рента/ в общ размер до 10 на сто от осигурителния доход на съответните лица.

Това второ данъчно облекчение ще компенсира от 01.01.2008 г. всеки месец или на годишна база пропуснатите ползи от работещите и осигурени лица, родени преди 01.01.1960 г., в резултат от неучастието им във втори стълб (универсален фонд).

3. Съветът настоява допълнителните данъчни облекчения да се регламентират на базата на осигурителния доход, който до равнището на максималния осигурителен доход съвпада с дохода от труд.

Същевременно Съветът не приема база за изчисляване на допълнителните данъчни облекчения да бъде доходът от труд без ограничение на неговия размер, тъй като при приходи над регламентирания максимален осигурителен доход няма ощетяване на съответното лице от пенсионната система.

4. Съветът подкрепя развитието в допълнителното пенсионно осигуряване на различни инвестиционни алтернативи от гледна точка на интереса на осигурените лица.

Подчертавайки още веднъж своята пълна подкрепа за осигуряване на устойчивост и стабилност на публичните финанси и пенсионните фондове в страната, както и необходимостта от възстановяване на частична справедливост спрямо определени контингенти осигурени лица, Икономическият и социален съвет е убеден, че чрез направените предложения ще се постигнат няколко общественозначими резултата:

1. Възстановяване, макар и в непълна форма, на справедливостта за всички осигурени лица, участващи в новата пенсионна система на страната.
2. Постигане на оптимален финансов вариант за решение, който не би трябвало да се отрази върху стабилността и устойчивостта на публичните финанси и пенсионните фондове.
3. Създаване на допълнителен инструмент за намаляване на дела на сивата икономика в страната.
4. Осигуряване на допълнителни стимули за удължаване на активния трудов живот на родените преди 01.01.1960 г. след навършване на пенсионна възраст.
5. Допълнително стимулиране на развитието на доброволното пенсионно осигуряване и повишаване на инвестиционната култура и информираност сред осигурените лица.

В заключение Икономическият и социален съвет настоява да продължи обществената дискусия по отношение на по-нататъшното развитие на модела и възможностите за допълнително пенсионно осигуряване от гледна точка на интересите на осигурените лица.

Доц. Лалко Дулевски

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ